

Fejes Tibor*: Jelentős kockázat, alacsony felkészültség – magyar bankok a klímaváltozás árnyékában

A magyarországi hitelintézetek döntő többsége még nem készült fel a klímakockázatok kezelésére az MNB felmérése szerint. Többüknek gyors lépéseket kellene tenniük e helyzet kezelésére, hiszen a hazai bankrendszer ötödét olyan piaci szereplők teszik ki, amelyek vállalati hiteleinek bő negyede – azok magas üvegházhatású-gáz intenzitása miatt – jelentős klímakockázatú. Az MNB klímakockázati indexszekkel, zöld pénzügyi jelentéssel és klímastresszteszttel segíti a bankszektor fenntarthatósági átállását.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) az utóbbi években egyre komolyabb figyelmet fordít a hazai bankrendszer klímaváltozással kapcsolatos kockázatainak felmérésére, illetve a magyar hitelintézetek felkészültségének javítására. A 2019-ben indult MNB Zöld Program fektette le a jegybank, mint pénzügyi felügyeleti hatóság fenntarthatósággal kapcsolatos tevékenységének alapjait. A status quo pontosabb megértését segítette a Zöld Pénzügyi Jelentés, amelyben – többek között – az MNB következtetései olvashatóak a hazai bankok által készített zöld önértékelések alapján, illetve a vállalati hitelportfóliót vizsgáló Banki Karbonkockázati Index.

Kimutatható klímakockázati kitettség

Jelentős kihívást jelent egyelőre a banki klímakockázati kitettségek számszerűsítése mind a hitelintézetek, mind pedig a jegybankok számára kiforrott elemzési módszertanok és megfelelő adatok hiányában. Ráadásul az éghajlatváltozás különféle kockázatokat jelenthet a jövőbeni klímapolitikától függően: ha gyors, zöld gazdasági átállás történik, akkor a gazdasági szereplők átállási kockázatokkal szembesülnek, míg egy gyenge, hatástalan fellépés súlyos fizikai kockázatokhoz vezet.

A nemzetközi gyakorlatokkal összehangban az MNB először az átállási kockázatok felmérését tűzte ki célul. Az itt ismertetett elemzés kizárólag arra fókuszál, hogy a magyar bankszektor számára a szükségszerű gyors, zöld gazdasági szerkezetváltás milyen mértékű kihívásokat, egyes iparágakban problémákat jelenthet.

Egy hirtelen, széleskörű, külső kényszerből fakadó gazdasági átalakulás – amelynek szükségességét a friss IPCC jelentés megalapozott tudományos eredményekkel erősítette meg – nem csak vállalatok, de egész iparágak létjogosultságát kérdőjelezheti meg, míg másokat fejletlen piacokból a világgazdaság számára jelentős ágazatokká emelhet fel.

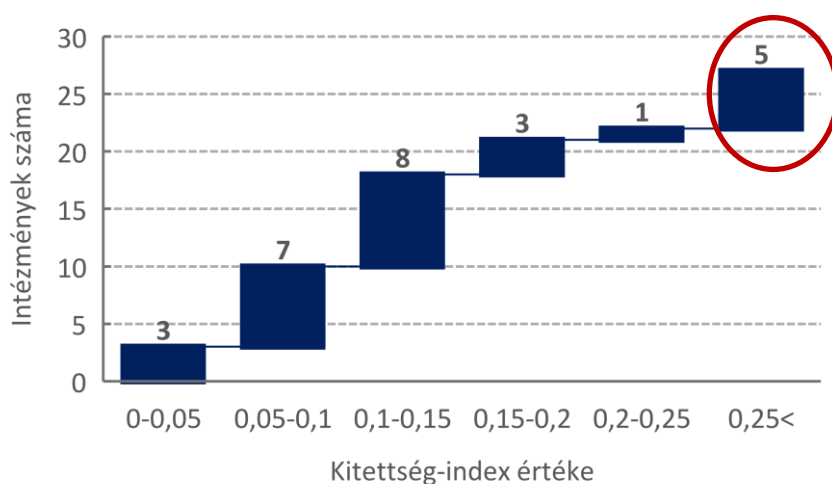
Tekintettel arra, hogy a hazai hitelintézetek vállalati hitelportfóliójáról az MNB részletes adatokkal rendelkezik, az is ismert, hogy egyes hitelek milyen nemzetgazdasági ágazatokban kerülnek folyósításra. Az EU statisztikai adattárházban, az Eurostat weboldalán elérhető az ágazatok üvegházhatású gáz (ÜHG) intenzitása, tehát az, hogy hány gramm ÜHG-t bocsát ki egy adott tevékenység ahhoz, hogy egy forintnyi értéket megtermeljen. Például, ha egy építőipari vállalat az

50 millió forint értékű családi ház megépítése során 50 tonna ÜHG kibocsátást generál, akkor ennek ÜHG intenzitása 1 tonna /millió forint (1 gramm/forint).

Azt feltételezzük, hogy minél magasabb ez a mutató egy ágazat esetében, annál nagyobb kockázatot jelent egy ebben tevékenykedő vállalat számára a fenntartható gazdaságra való átállás. A fentebb részletezett adatok kombinációjából megállapítható, hogy bizonyos portfóliók vagy akár az egész bankszektor mekkora kitettséggel rendelkezik a magas ÜHG intenzitású és egyben magas átállási kockázatú szektorokra.

Összességében az MNB (2020-as adatokra épülő) elemzése azt mutatja, hogy a vállalati hitelportfólió 15,5 százalékát helyezték ki nagyon magas ÜHG intenzitású ágazatokba, amely nagyságrendileg 1300 milliárd forintra tehető. Ezek azok a hitelek, amelyeket a szigorodó EU-s és hazai klímapolitika a leghamarabb és a legerőteljesebben érint majd.

A bankok száma különböző kitettség-index értéksávokban

Forrás: MNB

Megjegyzés: A kitettség-index érték százalékosan is értelmezhető, tehát a 0,25 ugyanazt jelenti, mint a 25 százalék

Egyúttal kiemelten fontos, hogy öt banknak 25 százalék feletti kitettsége van ezekre az ágazatokra, tehát a vállalati hiteleiknek több, mint negyede jelentős klímakockázattal rendelkezhet. Mérlegfőösszeg alapján ez az öt intézmény a magyar bankszektor ötödét teszi ki.

Az Európai Bankhatóság részleteiben más - de főbb tulajdonságaiban megegyező - módszertant használva arra jutott, hogy a vizsgálatban résztvevő európai bankok esetében a medián kitettség a magas ÜHG intenzitású szektorokra 15 százalék körül van, de a legmagasabb egyéni érték alig haladja meg a 25 százalékot.

Ezzel ellentétben a hazai adatok azt mutatják, hogy néhány intézménynél erőteljesebben koncentrálódnak a karbonkitettségek, mivel több intézmény is meghaladja az EU-ban mért maximum értéket és olyan bank is akad, amely a 35 százalékot is eléri.

Sok a felkészületlen bank

A 2019-es pilot felmérés után 2020-ban a jegybank minden magyar hitelintézetre kiterjedő önértékelést írt elő, amely részletes képet rajzolt ki a bankok attitűdjéről és felkészültségéről az éghajlatváltozással kapcsolatos pénzügyi kockázatok kapcsán. A kérdések sokrétűek voltak, ahogyan az alábbi, kiragadott példákon keresztül is látható:

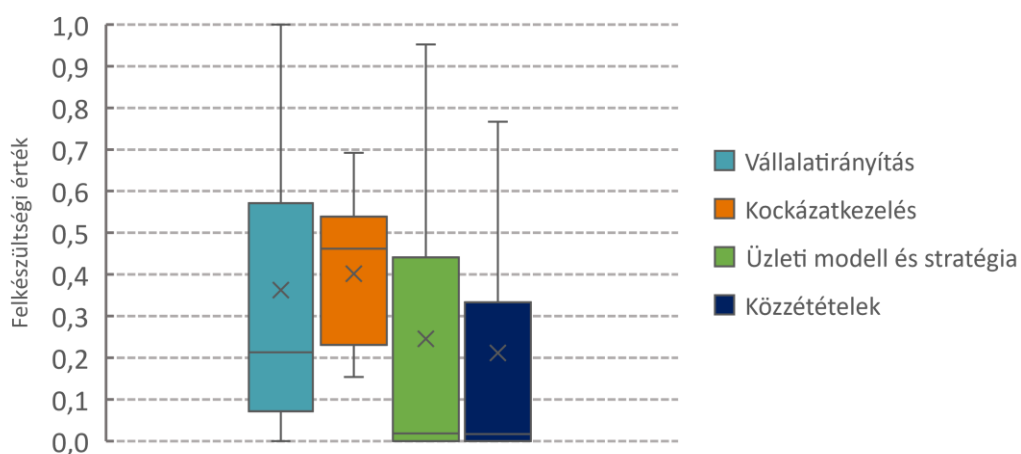
- Megvitatja-e rendszeres időközönként a fenntarthatósággal és az éghajlatváltozással kapcsolatos kockázatokat a vezető testület?
- Az üzleti tervezési időhorizontján belül azonosított-e klímaváltozással összefüggő kockázatokat?
- Tesz közzé publikus információkat a fenntarthatósággal és klímakockázatokkal kapcsolatban?

A válaszok alapján 0-tól 1-ig terjedő pontszámokat kaptak a bankok, ahol a magasabb érték jobb eredményt jelentett, tehát a magyar bankok teljesítménye ebből az összesített indexből kimutatható. Fontos kiemelni, hogy egy adott intézmény tökéletes (1-es pontszámú) eredménye sem feltétlenül jelenti a teljes felkészültséget, csak azt, hogy a feltett kérdésekre (önbevallásos alapon) kifogástalanul válaszolt.

Átlagban 0,33-at ért el a bankszektor a felkészültségi kérdőív eredményeinek vizsgálata alapján. Össességében csupán hat intézménynek sikerült átlépnie a 0,5-ös küszöbértéket, ami a minimum elvárt szintnek tekinthető. A 2021-es év azonban fordulópontot jelent az eurózána bankjai mellett a hazai hitelintézetek esetében is, ám itthon erőteljesebb fejlődésre van szükség a felzárkózáshoz.

A gazdag kérdéssor pozitív hozadéka, hogy nemcsak a teljes felkészültség értékelhető, hanem a felkészültség különböző aspektusai is. Az MNB Zöld Ajánlása négy fejezetben fogalmaz meg felügyeleti elvárásokat és a kérdések eszerint lettek csoportosítva.

A bankok felkészültségének megoszlása a különböző témakörökben

Forrás: MNB

Megjegyzés: A dobozábrák a terjedelmet, az interkvartilis terjedelmet, a mediánt, az átlagot, a legkisebb és a legnagyobb értékeket mutatják.

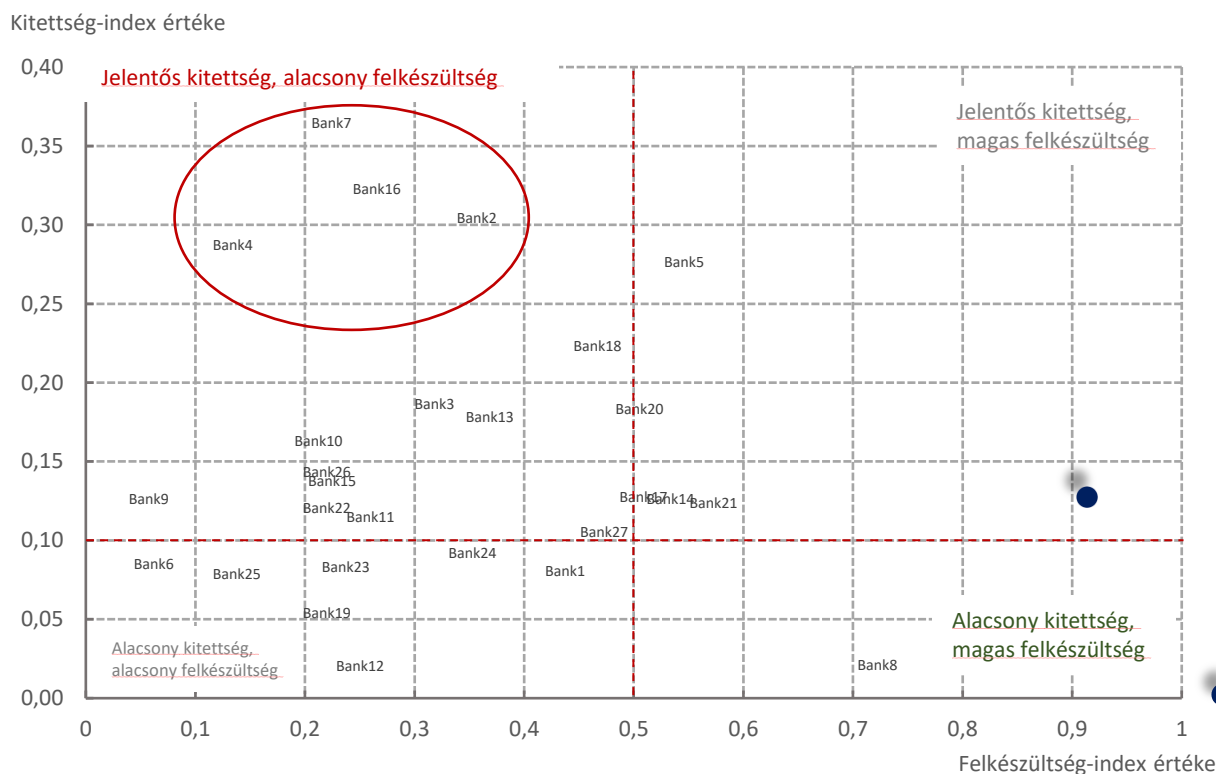
Például a kockázatkezelés (narancssárga) esetében a vizsgált bankok közül a legalacsonyabb értéket elérő intézmény 0,15 pontot kapott, a legjobb pontszám pedig 0,7 volt. Az intézmények negyede 0,15 és 0,22 közötti pontszámot ért el. Az intézmények fele 0,15 és 0,46 közötti értéket kapott, míg az átlag (x-szel jelölve) 0,4.

Összegezve, a vizsgálatok idején egyetlen bank klímakockázati felkészültsége sem volt megfelelőnek tekinthető és minden negyedik intézmény mutatott csak elfogadható értékeket. Az utóbbi időszak tapasztalatai alapján azonban egyértelműen látszik, hogy a felkészültség erősítésére komolyabb figyelmet fordít számos magyar hitelintézet.

A klímaszempontról sérülékenyebb intézmények

Az ezt megelőző két fejezet eredményeit „összeolvasva” azonosítani tudjuk azokat az intézményeket, amelyek potenciálisan magas kockázatoknak vannak kitéve, de felkészültségük mind abszolútértékben, mind pedig a versenytársakhoz képest marginális.

A vizsgált bankok felkészültsége és kitettsége a klímakockázatokra

Forrás: MNB

Ideális esetben a felkészültség-index és kitettség-index között erős, pozitív korreláció áll fent, tehát azok az intézmények, amelyek magasabb potenciális veszteségekkel néznek szembe, ezt tudatosan, üzleti megfontolásból, kockázatvállalási hajlandóságuk figyelembevételével teszik. A valóságban azonban ilyen összefüggést nem figyelhetünk meg.

Az elemzésben résztvevő 27 intézményből 12 esetében mindenképp érdemes prioritásként kezelni a fenntarthatósági kérdéskört, mert ezeknél a kitétség (és így a potenciális jövőbeni veszteség) jelentős, de az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatok egyelőre „vakfoltban” vannak. Ez a 12 intézmény eszkozarányosan a bankszektor 43 százalékát teszi ki, ami rendszerszinten is aggályosnak tűnik, mivel klímakockázatokkal összefüggő érdemi kockázatkezelés ezekben nem történik.

Különös figyelemnek kell összpontosulnia azonban arra a 4 intézményre, amelyek átállási kockázati kitétsége kimagasló, ám felkészültségük e tekintetben rendkívül alulfejlett. Mérlegfőösszeg alapján a bankszektor 20 százaléka van ebben a kategóriában.

Hogyan segít az MNB Zöld Ajánlás?

A klímakockázati kitétségek csökkentése, valamint a fentebb említett korreláció növelése tehát azt a célt szolgálja, hogy a 3. ábrán a „veszélyezett területen” lévő intézmények elmozduljanak a másik három zóna egyike felé, ideális esetben a jobb alsó sarok irányába.

Az idén áprilisban publikált MNB Zöld Ajánlás közvetlenül fókuszál a helyzet a javítására azáltal, hogy részletes és teljeskörű, fenntarthatósággal kapcsolatos elvárásokat fogalmaz meg a hazai hitelintézetek számára. Az ezeknek való megfeleléssel érdemben képesek javítani az intézmények rövid távon a felkészültségüket, hosszabb távon pedig limitálni kitétségüket a kockázatkezelésük fejlesztésén keresztül.

A Zöld Ajánlás hatálya alá tartozó hitelintézeteknek fel kell mérniük tehát, hogy jelenlegi működésük és üzleti tevékenységük mennyire van összhangban az MNB által lefektetett elvárásokkal. Ennek eredményét alapul véve akciótervet dolgoznak ki, amelyek a feltárt „lyukak” betömését hivatottak elősegíteni. Fontos megjegyezni, hogy nem csak egyes területek, módszerek felülvizsgálatára van szükség, hanem mélyreható szemléletváltásra. Az MNB Zöld Ajánlása következképpen holisztikus megközelítéssel nyújt támpontokat, de a hazai bankok feladata ezen valójában túlmutat.

A kockázati kitétségi mutató, ahogyan korábban kifejtettük, egyelőre csak részeredményt mutat, ezért a jegybank számos lépést tervez és hajt végre jelenleg is, hogy pontosabb képet készítsen a szektor klímakockázati profiljáról. Ennek talán legfontosabb példája az MNB első klíma-stressztesztje, amelyhez hasonló elemzést a világon csupán egy maroknyi jegybank készített. Ez pontosabb és széleskörűbb információkat szolgáltat arról, hogy hol vannak figyelmet érdemlő éghajlatváltozással kapcsolatos és környezeti kockázatok a hazai pénzügyi rendszerben.

*A szerző a Magyar Nemzeti Bank Fenntartható pénzügyek főosztályának vezető szakértője

„Szerkesztett formában megjelent a napi.hu oldalon 2021. szeptember 22-én.”